
Шевченко М. О.

Харківська державна академія культури (м. Харків, Україна)

РОЛЬ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ДОКУМЕНТНОЇ СПАДЩИНИ

Розглянуто роль бібліотек ЗВО у збереженні документної спадщини України. Визначено пріоритетний напрям діяльності бібліотек ЗВО: оцифрування рідкісних і цінних документів.

Ключові слова: бібліотеки закладів вищої освіти; документна спадщина; оцифрування

Shevchenko M. O.

Kharkiv State Academy of Culture (Kharkiv, Ukraine)

THE ROLE OF UNIVERSITY LIBRARIES IN PRESERVING DOCUMENTARY HERITAGE

The current study outlines the role of university libraries in preserving documentary heritage. Priority activities for university libraries is identified. The university library's primary task is to digitize rare and valuable documents.

Keywords: university libraries; documentary heritage; digitization

В інформаційному суспільстві перед бібліотеками постає низка вимог, що трансформаційно впливає на всю їхню діяльність. Однією з таких вимог є збільшення цифрових ресурсів та забезпечення безперешкодного доступу до них. Головним завданням бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) є досягнення балансу між традиційними та цифровими ресурсами для формування якісного інформаційного середовища, яке відповідає потребам сучасного науково-освітнього процесу.

Бібліотеки ЗВО акумулюють у своїх фондах документи наукового спрямування відповідно до профілю ЗВО. Саме цим і підкреслюється унікальність цих фондів. Тому документи з фондів бібліотек ЗВО складають значний прошарок документної спадщини як частини загальної культурної спадщини України. В свою чергу, оцифрована документна спадщина є важливою основою для подальшого формування цифрових колекцій.

З боку держави визнання унікальності фондів проявляється низкою заходів, зокрема фондам чотирьох наукових бібліотек ЗВО України надано статус наукового об'єкта, що становить національне надбання України:

- Фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань та фонд «Буковинензія» наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

(Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» від 19 серп. 2002 р. № 472-р.);

- Фонд стародруків, рідкісних видань та рукописів наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Постанова Кабінету Міністрів України «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» від 22 верес. 2004 р. № 1241);

- Фонд рукописних, стародрукованих та рідкісних книг наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка (Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» від 22 жовт. 2008 р. № 1345-р);

- Фонд книжкових пам'яток Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» від 28 серп. 2013 р. № 650-р).

Зі свого боку бібліотеки ЗВО самостійно докладають максимум зусиль для збереження документного надбання, застосовуючи для цього систему відповідних заходів. Одним із таких заходів виступає технологія оцифрування, яка має ряд переваг та надає широкі можливості як працівникам бібліотек для збереження та більш ширшого розкриття документної спадщини, так і їхнім потенційним користувачам. Загалом, можна відмітити, що бібліотеки ЗВО створюють цифрові колекції універсального змісту або певного спрямування: краєзнавчі, тематичні або іменні, які присвячені видатним особам.

Так, наприклад, електронна бібліотека старовинних та рідкісних видань Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова пропонує цифрові копії цінних і рідкісних видань, у тому числі «україніка» та крайознавча література стосовно Одеси й Північного Причорномор'я.

Активну діяльність щодо оцифрування проводить Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, формуючи «eScriptorium – архів рідкісних видань і рукописів для науки та освіти». Такі розділи як «Перша столиця», «Харків очима сучасників», «Харківські періодичні видання» є вкрай цікавими, оскільки містять документні джерела, які є цінними для вивчення соціально-економічного, політичного та культурного життя краю.

Зацікавлення викликає робота по оцифруванню рідкісних та цінних видань Науково-технічної бібліотеки Дніпровського національного університету залізничного

транспорту імені академіка В. Лазаряна. Її унікальний проект «Залізнична Україніка» надає доступ до оцифрованих видань відповідної тематики періоду другої половини XIX ст. – першої половини XX ст.

Співробітниками бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка окрім повнотекстової колекції рідкісних видань, яка поповнюється, в першу чергу, оцифрованими виданнями другої половини XIX – першої половини XX століття, створюється повнотекстова колекція творів Б. Грінченка – українського освітнього та громадського діяча кінця XIX – початку XX століття.

Отже, можна підсумувати, що фонди бібліотек ЗВО, маючи у своєму складі рідкісні та цінні документи, складають значну частину культурної, історичної, наукової спадщини України та збагачують її унікальними документними пам'ятками. Однією з особливостей, яка притаманна бібліотекам ЗВО, можна назвати наявність документів краєзнавчого характеру. Тому, цілком виправданим є розуміння кожного фонду як унікальної одиниці, що, в свою чергу, вимагає певних заходів збереження.

Одним із пріоритетних напрямків своєї подальшої діяльності бібліотеки ЗВО визначають саме оцифрування цінних та рідкісних документів із власних фондів. Створення цифрових колекцій має на меті не лише фізичне збереження документів, а також отримання нових можливостей для розкриття потенціалу фондів, поширення та популяризації джерел історичного, краєзнавчого характеру. Адже саме бібліотекам ВНЗ належить провідна роль не лише у формуванні якісного освітньо-наукового простору для фахової підготовки майбутніх спеціалістів, але й у вихованні почуття любові та поваги до рідного краю й України в цілому.